Turun yliopisto
University of Turku

Lausunto Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle

Asia: VNS 3/2016 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2017 —2020.

Teema: Tulevaisuusvaliokunta on kiinnostunut siitä, miten viime vuosina tutkimusrahoitukseen tehdyt leikkaukset, fokusoinnit ja muut muutokset ovat vaikuttaneet laitoksen toimintaan ja henkilökunnan työhön.

Tulevaisuuden tutkimuskeskus lausuu kantanaan seuraavaa.

Tutkimusrahoituksen leikkaukset

Tutkimusrahoitukseen on kohdistunut viime vuosina erilaisia suoria tai epäsuoria leikkauksia. Yliopistojen OKM:n perusrahoitusta on leikattu, kansallista julkista tutkimusrahoitusta (erityisesti Suomen Akatemia ja Tekes) on vähennetty ja uudelleen suunnattu soveltavaan tutkimukseen (esim. Strateginen tutkimusneuvosto), eri ministeriöiden tutkimusrahoitusta on karsittu, yksityinen rahoitus on vähentynyt heikon taloudellisen tilanteen vuoksi. Rahoituskilpailu on kiristynyt kaikessa rahoituksessa mukaan lukien Euroopan Unionin rahoitus kuten Horizon 2020 -tutkimus- ja innovaatio-ohjelma.

Edellä mainitut tekijät heijastuvat vaihtelevasti eri tieteenaloihin, yliopistoihin ja laitoksiin. Yleisellä tasolla perusrahoituksen väheneminen luo eniten uhkia yhteiskuntatieteisiin ja humanistisiin tieteisiin. Yritysrahoituksen niukkuus heikentää erityisesti teknisen alan toimintaa. Toisaalta soveltavan tieteen tukeminen vahvistaa teknisen ja osin kauppatieteellisen tutkimuksen tekemistä.

Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen toimintaan vuosina 2012 - 2015 arvioitaessa yliopiston ulkopuolisen rahoituksen väheneminen ja kilpailun kiristyminen on näkynyt suoraan henkilöstön määrässä. Huippuvuoteen 2011 verrattuna henkilöstön määrä on vähentynyt lähes 30 % (65:stä 45:een). Keskus on projektiorganisaatio, jonka henkilöstöstä enemmistöllä on määräaikainen työsopimus ja jonka ulkoisen rahoituksen osuus on ollut 80 - 70 %. Erityisen ongelmallista olivat EU:n rahoituksen hakujen viivästyminen siirryttäessä uuteen puiteohjelmakauteen, Suomen Akatemian rahoituksen väheneminen ja kilpailun kiristyminen sekä maksullisen palvelutoiminnan projektien radikaali pudotus.

Seurauksena on ollut osaamispääoman kapeneminen, työilmapiirin kiristyminen sekä epävirallisen ylityön lisääntyminen, koska rahoituskilpailuun on osallistuttava vähemmällä henkilökunnalla kiristyneessä kilpailussa. Vaikutukset ovat heijastuneet koko henkilöstöön, eivät vain opetus- ja tutkimushenkilökuntaan.

Keskuksen kannalta positiivista kehitystä edustaa lisääntynyt monitieteellisyys ja tutkimuskonsortioiden suosiminen sekä yhteiskunnallisen relevanssin vaatimukset, koska tulevaisuudentutkimus on lähtökohdiltaan monitieteinen ja usein käytännön ratkaisuja etsivä

Tulevaisuuden tutkimuskeskus
Turun kauppakorkeakoulu
20014 Turun yliopisto
Käyntiosoite: Rehtorinpellonkatu 3, Turku
Korkeavuorenkatu 25 A 2, 00130 Helsinki • Yliopistonkatu 58 D, 33100 Tampere
Puhelin 02 333 9530 • utu.fi/ffrc

tieteenala. Ennakoinnissa pyritään suoraan edistämään suunnittelua ja päätöksentekoa. Samoin positiivista on kansainvälisen tutkimuksen edistäminen ja EU:n rahoitusinstrumenttien käytön tukeminen.

Fokusointi ja priorisointi

EU:n tutkimus- ja innovaatiopolitiikka painottaa tutkimusrahoituksen suuntaamista soveltaviin hankkeisiin, mikä on perustutkimuksen kannalta ongelmallista. Horizon 2020 sisältää rahoitusinstrumentteja myös perustutkimukseen (esim. ERC, Marie Sklodowska-Curie), mutta pääpaino on käytännön sovelluksissa, vaikka rahoitusta on saatavilla useille tieteenaloille. Tämä sama linja näkyy kansallisella tasolla STN-rahoituksessa ja Suomen Akatemian ohjelmarahoituksessa.

Yliopistojen opetuksen ja tutkimuksen kansallinen priorisointi ja keskittäminen ovat vasta käynnistymässä, joten vaikutuksia ei voi vielä arvioida. Tulevaisuusnäkökulmasta tarkasteltuna riskinä on se, että talouspaniikissa tuijotetaan (jälleen kerran) vain lyhytaikaisia kustannussäästöjä ja yliarvioidaan uusien mahdollisten rahoituskeinojen, esimerkiksi koulutusviennin ja EU:n ulkopuolisten opiskelijoiden lukukausimaksujen, tuotto. On toki ymmärrettävää, että vaaditaan myös koulutus- ja tutkimussektorin osallistumista kustannussäästöihin. Joka tapauksessa tarvitaan edelleen selkeää vaihtoehtotarkastelua. Lisäksi on todettava, että Suomen innovaatioympäristön ylläpito ja kehittäminen eivät kestä mittavia perustutkimuksen ja opetuksen leikkauksia.

Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen osalta tilanne on keskivertoa siedettävämpi, koska Turun yliopisto ja Turun kauppakorkeakoulu ovat tietoisesti halunneet vahvistaa tulevaisuudentutkimuksen asemaa, mistä selvin esimerkki on tulevaisuudentutkimuksen oppiaineen perustaminen vuonna 2013.

Muita muutoksia

Eri syistä lisääntynyt talouden ja hallinnon säätely, raportointi, seuranta, tilintarkastukset, suunnittelu ja jatkuva uudistaminen sekä sähköisten järjestelmien käyttöönotto on itse asiassa lisännyt hallintotyön määrää kokonaisuudessaan, vaikka tiettyjä tehtäviä on pystytty joustavoittamaan. Koska hallintohenkilökuntaa on vähennetty, työ valuu tutkijoille ja opettajille. Ongelmallista on myös se, että hallintotyötä voidaan vain osin ”kustantaa” projektirahoituksella ja suuri osa pitää hoitaa perusrahoituksella. Jos perusrahoitus vähenee samanaikaisesti, mahdollisuudet ulkoisen rahan hakemiseen kutistuvat entisestään.

Kokonaiskustannusmallin käyttöönotto on herättänyt keskustelua alusta lähtien. Pääosin ulkoisella rahoituksella toimivan laitoksen omarahoitus on rajallista, toiminta muuttuu tappiolliseksi, mikäli hankkeita onkin useita ja laitoksen on itse järjestettävä omarahoitus. Omarahoituksen poistuminen Horizon 2020 -ohjelmasta on helpottanut tilannetta. Sen sijaan kokonaiskustannusmallin käyttö maksullisen palvelutoiminnan hinnoittelussa on merkittävä syy keskuksen ko. toiminnan näivettymiseen. Tarjouskilpailuja on hävitty nimenomaan hinnan perusteella.

Tulevaisuuden tutkimuskeskus
Turun kauppakorkeakoulu
20014 Turun yliopisto
Käyntiosoite: Rehtorinpellonkatu 3, Turku
Korkeavuorenkatu 25 A 2, 00130 Helsinki • Yliopistonkatu 58 D, 33100 Tampere
Puhelin 02 333 9530 • utu.fi/ffrc

Turun yliopisto
University of Turku

Yhteenveto: Kaiken kaikkiaan rahoituksen kiristyminen ja muut muutokset ovat kiristäneet työilmapiiriä, vähentäneet osaamispääomaa, lisänneet tutkimus- ja opetushenkilöstön hallintotyötä ja epävirallista ylityötä (hankevalmistelussa erityisesti). Myönteisiä seikkoja ovat kansallisen ja kansainvälinen yhteistyön edistäminen, monitieteisyyden ainakin retorinen tukeminen, tutkimuksen yhteiskunnallisen relevanssin pohdinta sekä pakko perusprosessien uudelleenarviointiin.

Turussa 02.05.2016

Juha Kaskinen, johtaja

Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto

TULEVAISUUDEN
TUTKIMUSKESKUS

Tulevaisuuden tutkimuskeskus
Turun kauppakorkeakoulu
20014 Turun yliopisto
Käyntiosoite: Rehtorinpellonkatu 3, Turku
Korkeavuorenkatu 25 A 2, 00130 Helsinki • Yliopistonkatu 58 D, 33100 Tampere
Puhelin 02 333 9530 • utu.fi/ffrc